

Egunen gurpilean

Joan Altzibar

Cicciolina

Ez dira, nonbait, ezkonterrazak politika eta sexua. Ikusi dugu Gary Hart-ekin. Bi äldiz' aurkeztu du bere burua USAko lehendakari-gai bezala, eta bietan egurra eman diote, gona-arazoak tarteko.

Illona Staller «Cicciolina»ren kasuak bazirudien ez zela berdina. Sexutik —hobe, pornografiatik— politikara zetorren Cicciolina. Aire berriak zekartzala pentsa zitekeen. Bai zera! «Negozioan» jarraitu du, politika aspergarria «berritu» ordeztu. Italiako Alderdi Erradikala portroetaraino dago. Pornodiputatu hori hautatu izanaz damutu baino damutuago. Idazkari Nagusiak aitortu ere egin du: «Illona Staller-en hautapena hankasartzea izan zen, ingenuitatea, maila politikoan, elektoralean eta finantzarian». Politikak Illona Staller-ekin negozio eskasa egin du. Hobe Cicciolinak politikarekin. (*Urtarrilak 2*).

Calviño eta telebista pribatua

Laster hastekoa da *Canal 10* deitu telebista. Londresen du egoitza, baina Estatu espainolera dago zuzendua. Zinismoa zer den: Alderdi sozialista ahaleginean dabil telebista pribatuaren legea atzeratu eta atzeratu. Eta bitartean, *Canal 10*: Guerra, Alfonso, omen dago honen atzean.

Zinismoa zer den? Calviñorena. TVEren buru zenean, Calviño zen telebista pribatuaren etsairik amorratuena. Hiruzpalau aldiz entzun izan dut telebista-eredu publikoaren gorentasun moralak predikatzen. Telebista pribatua «interes pribatu»en kokalekutzat deskalifikatu ohi zuen Calviñok. Eta zer gertatuko, eta, hilabete gutxitara, telebista pribatuaren bultzatzaile.

Zein ahula —eta aldakorra— den zenbait gizon publikoren diskurtso politiko eta moralak. (*Urtarrilak 5*).

Umbral-en Setien

Francisco Umbral ez da, idazle bezala, sekula nere deboziokoa izan. Baina ez hainbeste edukinarengatik, esaten zuenagatik, baizik eta moduagatik, idazkeragatik. Edo hobe, poseagatik.

Ba da, oraingoan, Umbral-ek *Interviu*-n (88.01.06) idatzitako artikuluan, edukinak harritu nau. Burua galdu du nonbait Zaragozako atentatuan. Setienekin sartzen da, euskal gotzainekin, baina, oker ez banago, azken batean, hauekin adina ia euskal abertzaleekin: arrazistak, baserritarrak, fanatikoak eta desesperatuak gara euskaldunok; euskaldunok gara.

Hona haren hitzak:

«... Los obispos vascos, con sus pastorales, están sustituyendo el agua bendita por amonal en todas las iglesias, parroquias, catedrales, ermitas y oratorios vascos. Son los obispos con más cojones de España, aunque se les arru-

guen un poco ante la medianería de ETA, que la tienen paredaña. Monseñor Setién es, sí, el último carlista, por lo que llevamos leído de él, el clérigo legitimista de un racismo y un aldeanismo que no habían vuelto a ser tan virados, revirados y virulentos desde el XIX.

(...) La iglesia tiene un primer o último fondo aldeano (la fundaron unos pescadores) y las pastorales del pastor Setién son ensalmos para un redil escaso, fanático y desesperado. Al hombre no se le ocurre otra cosa. Es carlista sin saberlo».

Umbral-ek ez du Setienen lerrorik sekula irakurri. (*Urtarrilak 16*).

Sabrina

Sabrina dabil hemendik. Italiatik datoz bularrak (titiak). Bular-erotismoa. Lehen Cicciolina, orain Sabrina. Lehenago, Ernazimentuan, artea.

Sabrinarekin amaitu genuen urtea. Eta Sabrinarekin hasi dugu berria.

Urtea bukatzeko Bilbora etorri zitzaigun. Hobeto: ekarri egin zuten. Eta ez edozeinek: Udaletxeak! Bilboko Kultura-Sailak 3,5 milioi pezeta ordaindu zuen «Gorodillon» en parte hartzeagatik. Diru-kopuru hori eta gehiago ere merezi —eta behar— du kulturak. Kultura fisikokak, noski. Kultura-Saileko kontzejalak, Mikel Ortiz de Arratiak, ongi esan zuenez «lo importante de ella no es lo que canta sino el frente». Gioconda-z ari ote zen?

Eta, noski, Gorordok beti ere eskola egiten bait du, pribatuari bidea erakutsiz (vide ETB-2), urte berriarekin Oiartzungo «Erne» eta Bergarako «Txibisto» festa-salek ekarri egin dute gure Sabrina. Jendea erruz inguratu da. Frustraturik itzuli omen dira gehienak, iruzurtu sentiturik. Zergatik? Titiak erakutsi ez dituelako. Eta ez zaie arrazoirik falta, Arratia kultur gizonak esana bait zuen aurrealdea zela inportantea, eta ez abesten zuena. (*Urtarrilak 9*).

Aberria, hizkuntza

Juan Gelman Argentinako olerkaria da. 13 urtez des-terruan bizi izan dena, Frantzian, Buenos Airesera itzul-tzen da orain.

Honek esan du: «Exilioan aberri bakarra hizkuntza da».

Gurean ere honelatsu delakoan nago ni, Euskal He-rrian bertan. Exilioan ote gaude geure herrian? Ez ote? (*Urtarrilak 18*).

Alvaro Bermejo-ren sakea

Alvaro Bermejok idatzi, Arantza Gorostidik itzuli eta «Donostia Hiria» ipuin-saria irabazi: hona zer gertatu den. Hau da, itzulpen batek irabazi du euskarazko saria. Egiazko elebitasuna bultzatu nahi omen du horrela, dio autoreak.

Eta sariarekin batera, aspaldiko polemika —euskaldu-nen eta Euskal Herriko idazle erdaldunen artean— piztu nahi izan du egileak, Alvaro Bermejok. Literatur politika garraski salatzen du: euskal idazlea haur mimatua da; erdaraz idazten duen «euskal» idazlea, aldiz, baztertua dago. Euskarazko sari bat irabazi duenak laguntza-auke-ra gehiago du, erdaldunak baino askoz ere gehiago, dio Bermejok.

Betikoa gaude: hizkuntzari loturiko eskubide guz-tiak maila indibidualean planteatzen dira gurean, Konsti-tuziotik hasita. Gure arteko erdaldunak oso iaioak dira honetan. Baina, baita, argumentazioa bere aldera itzul-tzen ere, gutxiengoak arbuia-tuz. Horren audientzia apa-leko telebistak bere burua legitimatzen al du?, galdetzen du Raúl Guerra Garridok. Elebitasun demokratikoa, ho-rra. (*Otsailak 1*).

Kepa Lucas-en errestoa

Ederra erantzuna, Kepa Lucas-ek Alvaro Bermejo-ri emana.

Aurtengo «Pasaia saria» irabazi du Kepa Lucas-ek «Poemas de liquidación» liburuarekin. Erdarazko poema-saria.

Bai, baina euskaraz: «Poemakumeak (Hogei poema txippi)». Itzulpenik gabe. Euskaraz zuzenean idatzia. Bai, Lucas euskaldunberria da, eta elebiduna, Bermejo ez bezala, nahiz eta honek ere ipuina euskaraz aurkeztu. Hor dago kokka. Eta soluziobidea. (*Otsailak 15*).

Gurrutxaga eta Boadella

Eskandalu galanta arrotu dute bien artean. Gurrutxagaren teleaioan *Els Joglars* taldeak parodia egin du. Parodi gaiak Barcelona futbol-taldea, Pujol lehendakaria, Montserrateko Amabirjina. Jende asko haserretu eta mindu egin da Katalunian: errespetu-falta, gusto txarra, zentralismoaren eraso, diote. Besteek, umorea, gatza, biperra, adierazpen-askatasuna, aipatzen dute hitzetik hortzera.

Badira arazo honekin birritan gozatu dutenak ere. Batetik, Kataluniako kluxe «sakratuak» barregarri ikustean. Eta bestetik, Kataluniako zenbait sektoreren erreakzioa ezagutzean: erreakzio nazionalistatzat jo dute, gehiegizkotzat. Umorea-falta omen dute katalanek. Jakina.

Umorea-falta dugu euskaldunok ere, noski. Euskal abertzaletasunaren zenbait sinbolo ukitu izan balute, nola erantzungo ote genuen guk? Ez ikaragarri diferente, uste dudanez. Ez dut pentsatu ere egin nahi nola kalifika zezaketen gure erreakzioa: trogloditatzat joko gintuzketen.

Baina eman dezagun beste parodia bat egiten dugula, frogatzat: Parodiako pertsonaia bezala erabil Erregea, Felipe González, Pilareko Amabirjina, Real Madrid...

Orduan, zer? Orain poztu diren batzuek ez lukete izango, ez, jarrera bera. Zeren eta, noski, hemen nazionalismoa, nazionalismo itsu eta itxia besteena bait da beti... (*Otsailak 25*).

ETB-1 berriz auzitan

ETB-1 beti egon da auzitan. Beti: hasieran, ETB-2ren sorreran eta orain.

EGM (Estudio General de Medios) etxearen inkesta batek jo du txistua, eta alderdi politikoak berehala jarri dira dantzan. Jo eta ke hasi dira deklaraziotan.

ETB-1en audientzi kopurua % 28 jaitsi omen da. Eta ETB-2rena % 32 igo aldi berean.

Datu fidagarriak ote? Ez dakit. Jauzi handiegia dirudi. Metodologiak ere ez dirudi arras zuzena.

Autofagia ote da? ETB-2k jan ote du ETB-1? Bariantza bat baino gehiago dago hemen, noski. Batek galtzen duena ez du besteak irabazten, nahitaez. Baina, bai: autofagia da. Gorordok hondatu egin zuen ETB. Bat zegoen tokian bi sortuz, hasteko? (Eta presupostua ez bikoiztuz). Eta telebista komertzialaren eitea erantsiz, gero. Zer egin daiteke baldintza horietan? Egiten dena: emisio-orduak gehitu programak biderkatuz; ekoizpen propioa indartu ordez, programa merkeak erosi; kirola barra-barra eman. Nahikoa lan du Ortuondo gizaixoak.

ETB-1 % 28 jaitsi delakoa ez dela egia? Agian ez. Baina «se non e vero, e ben trovato», eta laster izango da egia. Bai horixe. Zer egin behar du ETB batek, kanpoko programazioarekin, eror-zorian gainean ditugun telebista-aukera guztiekin?

Lorpen bat aitortu behar zaio Gorordori. Gorordok lortu du lortu edozein momentutan, edozein atxakiatan, ETB-1 auzitan jartzea. Eta ETB-2 besterik gabe onartzea.

P.S.: Behin eta berriz salatu izan zaigu euskaltzaleoi, ETB-2ren aurka ez erreakzionatu izana. Beti gauza bera

esan diet: erantzun dugu, eritzia agertu dugu, salakuntzak egin ditugu. Baina alferrik: ez da inor enteratu. Euskaraz mintzatu bait gara. Eta bien bitartean, politikorik ziztrinenak hitz-erdi bat atera duenerako, letra handitan dugu egunkarian. (*Martxoak 1*).

Mikel hil da

Mikel Lopetegik bere buruaz beste egin du Herrera de la Mancha-ko gartzelan. Ez da lehena. Azkena izango al da behintzat!

Berri txarra zabaldu orduko jarri da martxan gramofonoa politikoen disko ajatuarekin. Jo eta ke deklarazioak. Nor gogoratu da bere familiaz, dolumina emateko gutxienik?

Areago: Mikelen gorpua oraindik bero dagoenean, bera eta bere familia zikintzen hasiak dira: bergizarteratzea eskatu zuela, gartzela-kideen borrokak bultzatu duela urkatzera... Bai, familia zikintzea da hau. Zeren eta, Mikelen etxeoak ez dira Tolosako guraso eta anai-arrebak bakarrik, baita bere gartzela-lagunak ere. Non ikusi da urkatuaren aurrean etxeoen aurka hitz egiten! Gure politikoeek ezin al dute sekula beste tesitura batean hitz egin, behingoz, politikakeriak ahazturik? Hildakoari behintzat errespetu gehiago, jaunak! (*Martxoak 3*).

«El Estado policial»

Titulu honexekin irakurri dut gaur artikulua bat, Antonio Papell-ek idatzia. Ez da batere ezkertiarra kolumnista hau, demokrazia formalaren defendatzaile sutua da. Asaldaturik dago legeria penalaren berritzean tartekatu diren arau antiterrorista zenbaitekin. Kasu be-zeziatarako eta salbuespen zirenak, orain, betiko, kontsagratu-rik gelditzen dira.

Estatuaren prepotentzia gero eta handiagoa da. Eta gizabanakoaren eskubideak, murrizagoak: adibidez, komunikabideen sekretua, etxebizitzaren inbiolabilitatea, segurtasun juridikoa.

Arriskua non dagoen? Ezkerreko zein eskuineko, Estatuaren indarrean. Honetantxe, A. Papell-en hitzetan: «... de forma que cualquier hipotético dictador que pudiera hacerse con el poder en el futuro no tendría más que valerse de una ley democrática para reinventar, con su interpretación abusiva, una nueva dominación intolerable».

Bai, jauna, honetan da auzia: demokraziaren eta diktaduraren arteko aldea izpirituala eta materiala da. Bieta-ko batek huts egitean, akabo demokrazia. Eta Estatuaren prepotentzia demokraziaren eragozle da. (*Martxoak 19*).

Nazio-arazoa Soviet Batasunean

Hirurogeitamar urtetan nazionalitateekiko doktrina leninista aplikatu arren (edo aplikatzeagatik), nazionalitateak ez dira ezabatu Soviet Batasunean. Armeniarren errebolta- berri zabaldu da batez ere. Baina, honen aurretik, izan da besterik, Gorbatxof agintera iritsi ondoren.

1986ko udaberrian, Jakutiako errepublika autonomoan, jakutiarren eta errusoen artean. Urte bereko abenduan, Kazajstan-eko errepublika ertasiatikoan, kazajstan-darrak eta errusok berriz aurrez aurre.

Iazko udan, Stalin-ek Krimeara deportatu zituen tartarok manifestazioa egin zuten Moskuko Plaza Gorrian.

Baltikoko hiru errepubliketan ere ez dira falta izan —Estonia, Letonia, Lituania, azken lotuak— manifestazio abertzaleak.

Eta, aurtengo otsailean hasita, armeniarrek mugitu dira. Nagorko Karabaj, Stalin-ek Azerbaijan-i 1923an erantsia, Armeniako Errepublikakotzat onartzea es-

katzen dute. Nagorno Karabaj honetako % 80 armeniarra da.

Bistan da: nazio-arazoa ez da sekula hil Soviet Batasunean. Altuenean ere, isildu, moteldu. Baina hil ez. Pizten ari da orain. Gorbatxof-en *perestroika* eta *glasnot* politika berriaren babesean.

Zer-nolako jarrera hartuko ote du Gorbatxof-ek? Ataka gaiztoan dago, egia esan: Brejnev-en gisa ezin ditu mugimenduak zapaldu, bere berrikuntz politikari uko egin gabe. Zer egin, beraz? Onartu? Eta onartuz gero, non eta nola moztu istiluen etengabeko katea hori? Zain-zain ditu, bestalde, immobilista eta ortodoxo guztiak, liberalizazioa anarkiarekin parekatuz.

Ez da txantxetakoa Soviet Batasuneko nazio-arazoa. Nazioen Estatua da Soviet Batasuna, herrien mosaikoa. Espainia halako 45 lurrez, 285 milioi biztanle ditu, eta 126 nazionalitate desberdin, honela antolatuturik: 15 errepublika-federazio, 20 errepublika autonomo eta 15 eskualde autonomotan.

L'Empire éclaté liburuan Hélène Carrère d'Encausse idazleak tesi hau defendatzen du: talde etniko, erlijioso eta nazionalisten joera zentrifugotik datorkeela Soviet Batasunaren leherketa. Bai ote? Agian bai, baina ez oraingoz. (*Martxoak 26*).

Politika eta etsipena

Jende askok ez du eritzi onik politikoei buruz, ez Alderdiei buruz. Zoritxarrez. Komunitate Autonomoko biztanlegoaren hiru laurdena ez dator bat «politikoa ondrauak dira» proposamenarekin. Pentsa. Hori dio behintzat Gobernu Autonomoko Lehendakartzako Idazkari-tzak landutako inkesta batek.

Interesgarri da ikustea, zein den hainbat instituzio eta talderen balorazioa (1etik 9rako eskalan):

Udaletxea: 5,6
Ertzantza: 5,5

Gobernu Autonomoa: 5,4
 Autonomi Estatutua: 5,4
 Prentsa: 5,3
 Eliza katolikoa: 5,3
 Konstituzioa: 5
 Diputazioak: 4,9
 Monarkia: 4,8
 Sindikatuak: 4,4
 Epaiketa-sistema: 4,2
 Estatuko Gobernua: 4,1
 Alderdi politikoak: 3,6
 Goardia Zibila: 3,6
 Polizia Nazionala: 3,6
 Armada: 3,5

Hona datuak, eritziak, edo nahi dena. Hamahirugarren tokian datoz alderdi politikoak, kalifikazio eskasez, gainera. Bat ere ez da goimailan gelditzen, egia, baina ez da normala alderdi politikoak goardia zibilaren eta polizia nazionalaren pare egotea.

Zeren adierazgarri dira datu hauek? Frustrazioaren edo/eta desenkantuen lekuko, gutxienez.

Harritzekoa al da, honez gero, jendearen politikarekiko mesfidantza eta interesik eza? Jende asko «politikatik pasa» egiten da. Errealitate hau oso arriskugarritzat joko dizu edozein politikok. Akats handia omen da hori sistema demokratikoan. Porrota.

Ni ere horretan nago. Baina non dago gurean honen erroa (errua)? Nere ustetan, egoera tamalgarri honen eragile, gaur dugun klase politikoa bera da. Ambizio gehiegi, printzipio iraunkor gutxi, aginte-gosea, etika eskasa, trapukeria ugari, zikinkeria ez gutxiago, komenentzien araberako aldaketak, hitza barra-barra jatea, hitz hutsak, sasi-aginduak, nepotismoa... Horra klase politiko honen «bertute»etako batzuk.

Eta bestetik: presentzia handiegia du gizon politikoak gizartean. Aspertzearainokoa. Komunikabideak oro, telebista, irrati, prentsa idatzia, haren ahotik daude. Hobeki, elkar sustatuz doaz kazetaria eta politikoa. Gehiegitxo. Kirol-mundua futbolak estaltzen duen bezalatsu irensten du errealitate soziokulturala politikak.

Politikaren eskasiak eta politikoen demasiak, azkenean, politikarekiko (ez sistemarekiko, baizik eta errealtate politikoarekiko) urruntasuna eta hoztasuna ekarriko dute bien artean. Tamalgarri izateaz gain, arriskutsu da hori denentzat.

Ez dugu suerterik izan: politikaren ukaziotik (dikadura frankistatik) gatoz eta gaurko gizon politikoeekin topo egiten dugu! Egia ote da, gero, merezi ditugun politikoak ditugula? (*Apirilak 3*).

Sadaba-Savater, Montero-Damborenea

Sadaba eta Savater filosofoek Donostiako Aurrezki-Kutxa Munizipaleko aretoan izandako elkarrizketan, han izan nintzen. Telebistaz ikusi nituen gero, Tolaren «Querido Pirulí» telesaioan.

Donostiakoan serio ikusi nuen Sadaba, diskurtsu ongi taxutuarekin. Savater, aldiz, tesi ezagunekin, baina maila politiko hutsean, ez filosofikoan. Eta, harritzekoa, kamusturik. Ez zegoen bere plazan.

Telebistakoan lotsagarri ikusi nuen Savater, paperak galdurik. Modu txarrean, bestearen diskurtsua oztopatzea zuen helburu. Honetara zetozen irribarretxo urdu-riak, intsultuak, deskalifikazioak, etengabeko mozketak... Arrazoi eman zion Sadabari: honek dio, Madrilen ezin dela libre eta lasai hitz egin negoziazioaz, euskal autodeterminazioaz. Eta halaxe da, Savater han dagoenean behintzat.

Gertakari honetaz idazteko asmorik ez nuen batere, bigarren borroka dialektiko (?) sonatua gertatu arte. Txema Montero eta Ricardo García Damborenea egon dira, programa berean. Eta gauza beretsua gertatu da. Tabernako dialektiba iaotasunez erabili du Damboreneak, ez dio utzi Txemari hitz egiten; probokatzera, intsultatzera jo du etengabe. Hona taktika: galdera/salakuntza probokatzailea egin, eta bi segundo barru moztu erantzuna. Eztabaida borrokarekin nahastea da hori.

Kasu batean zein bestean, neretzat gutxiena da gaia: bataren eta bestearen argumentuak eta jarrera politikoa. Moduak interesatzen zaizkit, bakoitzaren eitea eta politika adierazten duelako. Sadabak eta Monterok konpostura gorde zuten. Eta ez zen erraza. Beste biek, ez.

Ikusten nengoen bitartean, pentsatzen nengoen nere baitan: eta alderantziz balitz, alegia, diskurtsu-eragozleak besteak izatea, insultatzaileak Txema edo Sadaba izatea? Zer ez genuke irakurri beharko: argumentu-ahalmenik eza, modu diktatorialak, analfabetismo historikoa, zinismo politikoa... eta auskalo zer besterik! Zeren eta hau denau irakurri bait diot Pedro Altares-i, DVn, Monterori buruz. Hitz-erdi bat ere ez Damborenearen jarreraz. Gaitz-erdi. ABC eskuindarra ere Damborenearen alde atera da. Garbi hitz egin omen zuen honek, desarmatu egin omen zituen Monteroren tesi anbiguoak, Montero ez omen zen erantzuteko gauza izan. Bego.

Egia esan, ikusi zuenak bakarrik daki zer gertatu zen eztabaida hartan (haietan), baina nago, tesiak salbu, PSOEk gustora egingo liokeela HBri Damborenearen traspasoa. (*Apirilak 20*).

Le Pen gora

Ehuneko 14etik gora botu bildu du Le Pen-ek Frantziako Lehendakartzarako hauteskudeen lehen itzulian (Mitterrand-ek % 34; Chirac-ek % 19; Barre-k % 16).

«Benetako lurrikara politiko»tzat jo dute batzuek Frantzian. «Eskuinaren Waterloo elektoral» bezala hartu dute beste batzuek. Izan ere, indar ultraeskuindar batek % 14 bereganatzea inportantea da. Baina askoz ere garrantzitsuagoa da esan nahi duena. Inportantea da, bai, hamalau urtetan, 1974etik 1988ra, % 0,7tik % 14era igerotzea. Baina inportanteagoa, zer-nolako mezurekin egin duen gorakada hori: ultranazionalismoa, xenofobia, chauvinismoa, arrazismoa, atzerritarren kanporatzea... Hauek izan dira gai nagusiak.

Inportantea da, baita, non hartu dituen botuak ohar egitea: Marseillan, baina Frantzia osoan batez ere. Eta ez botu eskuindarraren eskualde tradizionaletan, zonalde industriatsu eta hiritartuetan baizik, PCren orain arteko eremuetan. Ez da, beraz, botu lokalista. Korronea da, Frantzian nonnahi zabaldua.

Botu honen analisisia ez da erraza, baina badirudi, neurri on batean, langabeziak ekarri duela, larritasun ekonomikoak, hiriko segurtasunik ezak eta munduan Frantziaren garrantzi-galtzeak. Ez litzateke, hortaz, botu eskuindar klasikoa.

Libération egunkariaren zuzendariak, Serge July jaunak, idatzi duenez, botu baztertzailere hau bazter-zorian dagoen hainbat eta hainbat gizon-emakume eman da. Ulergaitza, baina egia. Egia kezkarria. (*Apirilak 24*).

AEK-EAJ: Hitzarmen atipikoa

Gorabehera askoren ondoren (ia-ia artean), EAJ alderdi politikoak eta AEK Alfabetatze-Euskalduntze Koordinakundeak akordioa izenpetu dute.

Galdera-sail ugaria egin daiteke hitzarmen hau dela eta, edukinari so egin gabe ere.

Bat: zergatik kultur erakunde batek eta alderdi politiko batek izenpetu akordioa? EAJk zubiarena egingo omen du. Baina zertan behar da zubia Lakuara iristeko? Autopista ederra dago hara. Non daude trabak, egiaz eta benetan?

Zergatik PNVrekin akordioa, eta ez beste alderdiren batekin? Agintean dagoelako Gasteizen? Baina lehen osorik zegoen eta orain erdizka bakarrik.

Bi: zergatik sinatu da orain, orain eta ez lehenago? Prozesu negoziatzaile zabalagoaren izpirituari erantzuten ote dio akordio honek? Ala aitortu gabeko ahuldadearen fruitu da, besterik gabe? Duela urte batzuk baino ahulagoa da orain EAJ: ahulagoa, bai gizartean eta bai agintean.

AEKk iraun egin du, hazi ere bai, baina zein kondiziotan? Ekonomian eta normalizazio akademikoan du Akileren orpoa.

Ez dut auzitan jartzen hitzarmen honen onuragarritasuna: AEK eta EAJrentzakoa, eta baita gizartearentzakoa ere. Orain arte ez egitean galdu dugun denbora errekupe-raezinak, horrek ematen dit pena, min eta amorru. (*Apirilak 26*).

1968tik 1988ra, maiatzetik maiatzera

Maiatzean gaude. Nola ez, bada, bi lerro idatzi 68ko maiatzari buruz? Egitea, topikoa. Ez egitea, barkaezina.

68ko maiatza mozkorraldi baten gisakoa izan zen. Biharamunean bide gaude orain, "atxur" eta guzti. 60ko hamarraldi osoa izan zen utopia, ametsa. Eta 68a, utopia horren bururapena edo, nahiago baduzu, «utopiaren azkena» (Marcuse).

Gaur «utopia negatiboa» (J.L. Lz. Aranguren) bizi dugu, gehienik ere: gerra-trafikoaren aurkakoa, kutsaduraren eta izadia desegitearen aurkakoa, laugarren munduko marjinazioaren aurkakoa.

«Utopia negatiboa», bai. Baina, egia esan, areago bizi dugu, nere ustez, bestelako balio-sistema: pragmatismoa, individualismoa, hedonismoa, narzismoa, iraultzaren mito eta erritoen mesprezua... Fernando Savater-en eritzian 68ko maiatzetik zuzen-zuzenean datozen balioak. Magister dixit. Ez ote, kontrara, orduan huts egindako utopien deslilura eta degradazio? (*Maiatzak 1*).

Esne-kontuak Nafarroan

Edozein arazo politizatzen da derrepente Euskal Herrian. Eta bereziki Nafarroan, esango nuke.

Badirudi horietako bat dela Copelecherena. Copeleche Friesland Holandako multinazionalari saltzea da Urralbururen gogoia. Ez ote bidezkoago Gipuzkoako Gurelesa eta Bizkaiko Beyenarekin bat egitea? Euskal kooperatibismoaren mesedetan bederen. Baina hona marmua aipatu, Nafarroa eta Komunitate Autonomoa bat egitearena: esne-kontutan hasi, eta non buka daiteke gero? Hobe errotik (errapetik) moztea asuntua.

Arazo honetan ere, euskaldunari kalte egiteagatik, Nafarroari egiten diotela kaltea agintariiek, idatzi du Patxi Zabaletak. Aspaldi nago ni susmo honekin. (*Maiatzak 9*).

Tabakoa ez bide da postmodernoa

Kalentura berri bat: tabakoaren «virus»aren aurka: Gobernuaren legeak, mahainguruak telebistan, irratian, artikuluak egunkarian... Ez da begi onez ikusten gaur erretzea. Gurutzada berri bat sortu da: Gerra erretzaileari! Erljio berri horretan bi mandamendu dira nagusi: lehena, ez erre; bigarrena, lagun hurkoaren konpainian ez erre. Gizartetik kanpo bidali nahi da. «Bizio bakarkako» eta lotsagarri horietako bilakatuko da erretzea. Postmodernoa izan nahi baduzu, erretzaile-ohia behar duzu izan.

Argumentu bat bakarra —era desberdinetan bada ere— erabili ohi da erretzearen aurka: erretzea kaltegarri da osasunarentzat. Argumentu osasunzalea, *sanitarista*. Orain arte norberarentzat —erretzaile aktiboarentzat— zen kaltegarri. Orain, batez ere erretzaile pasiboarentzat.

«Tabako gabeko Mundu-Eguna» ere ospatu-berria dugu. Instituzio guztiak tabakoaren aurka jarri zaizkigu orain. Estatu lehena. Ez da ulertteraza Estatuaren bapateko zelo babesle hau, zigarroak hil egiten duela suposatzen duena alegia, pozoien honen produkzio-, komertzializazio- eta banaketa-monopolioarekin. Zergatik beti ondorioetan ihardun, kausetara jo gabe?

Kultur problema da batez ere tabakoarena, ez osasun-problema. Zera lortu beharko litzateke: jendeak arrazo-

namenduz eta xarma intelektualez erretzeari uztea. Zigarroaren kontra aurkez daitekeen argumenturik erabakiorrena, neretzat, hauxe da: erretzailerik gehienak zigarroa utzi edo gutxiago erre nahian daude. Gertakaria da. (*Maiatzak 12*).

Erre erretzailea!

Washington-etik dator berria, berri bikoitza.

Heldu iparramerikarren % 27 drogadiktoa da. Horrelaxe erabaki du bertako medikurik sonatuenak, Everett Koop jaunak, zigarro-erretzaileak drogadikto direla deklaratu du eta.

Aurreko astean, Darryl Seigel jaunari 660.000 pta.ko multa eman zioten. Zergatik? Abioiko komunean zigarro bat erretzeagatik. Bi orduz azpiko hegaldietan ezin da orain erre.

Erretzailea «kriminalizatzer» doa Ipar Amerika. Gauza bat da erretzea debekatzea. Eta beste bat, erretzailea bera erre nahia.

Ameriketako gauzak, esango du norbaitek. Hangoa bakarrik ote? Egin kontu Estatu espainoleko legeria eredu anglosaxoiaren mimetismoz eratua dela. Aplikazioa ikusi behar. (*Maiatzak 17*).